

ASPECTE GENERALE ALE TEORIEI DEMOCRAȚIEI CONTEMPORANE

Ailoaiei Angela, lector asistent,
Catedra Drept patrimonial, FCGC, UTM

În prezent, trăim vremuri în care dorința de libertate și democrației se face simțită în lumea întreagă. Europa Răsăriteană s-a debarasat de guvernele totalitare care au dominat-o timp de aproape de jumătate de secol, iar republicile Uniunii Sovietice se luptă să înlocuiască regimul comunist care a dăinui aproape 75 de ani cu o orînduire democratică, pe care nu au avut ocazia să o trăiască pînă acum. Schimbările dramatice petrecute în Europa umbresc însă într-o măsură considerabilă felul în care perspectiva democrației a mobilizat toate popoarele lumii. Țările Americii de Sud și Nord sunt în bună parte democratice. În Africa înregistrăm o perioadă de intense reforme democratice, iar în Asia iau naștere guverne democratice viguroase.

Aceste evenimente îi contrazic pe scepticii care erau de părere că „democrația modernă, liberală este un apanaj exclusiv vestic care nu poate fi reprodus cu succes în alte medii culturale”¹.

Într-o lume la care la etapa actuală democrația este practică în țări atît de diferite precum Japonia, Italia și Venezuela, se poate spune că instituțiile democratice răspund unor aspirații universale la libertate și autogovernare.

Actualitatea și importanța democrației contemporane sunt tot mai mult accentuate în publicațiile anuale ale instituției americane *Freedom House*. Aceasta face o analiză a gradului de libertate politică și cetățenească prezent în fiecare țară – două criterii esențiale ale democrației contemporane. În 1990 *Freedom House* aprecia că 61 dintre cele 167 de state suverane ale lumii, care cuprind 39 la sută din populația lumii, sunt cu totul libere. Dar această cifră este deja depășită, deoarece ea nu reflectă în întregime schimbările cauzate de revoluțiile democratice petrecute în Europa

Răsăriteană precum reunificarea Germaniei, schimbările produse în republicile Uniunii Sovietice, restaurarea unor guverne formate prin alegeri în Nicaragua, Panama, Namibia și Țările Baltice și eforturile de reinstaurare a democrației în Nigeria.

În plus, „termenul democrației continuă să se răspândească din Mongolia pînă în Taivan, iar pe continentul african, în Senegal, Gaban, Congo, Angola și mai ales în Republica Sudafricană”.

Dar avîntul pe care l-a luat democrația în cursul ultimilor 10 ani nu este o garanție pentru instalarea cu succes a acesteia. Într-o cuvîntare ținută la Managua, în Nicaragua, pentru un grup de reprezentanți ai învățămîntului și oficialități guvernamentale, Chester E. Finn Jr., profesor de pedagogie și politică civică la Universitatea Vanderbilt, spunea: ”Este logic ca oamenii să prefere libertatea, nu asuprirea. Dar acesta nu înseamnă că ne putem aștepta ca sistemele politice democratice să se nască și să persiste de la sine de-a lungul vremii. Dimpotrivă, ideea democrației este durabilă, însă practica ei este precară”. Desigur, valorile democratice parcurg în prezent o perioadă de înflorire, dar din perspectiva istorică de la Revoluția Franceză petrecută la sfîrșitul secolului XVII pînă la instaurarea regimurilor monopartite la mijlocul secolului XX, majoritatea democrațiilor au fost puține la număr și au avut o viață scurtă. Acest adevăr nu cauzează nici pesimism, nici disperare, ci constituie o solicitare. E cert că dorința de libertate este probabil înnăscută, dar practicarea democrației se cere învățată. Dacă istoria va continua sau nu să deschidă porți către libertate și șanse noi, va depinde de asiduitatea și înțelepciunea colectivă a oamenilor și nu de vreo lege de nestrămutat a istoriei, și nici de cum de presupusa bunăvoință a unor conducători autoinstaurați.

Contra unor anumite păreri, o societate democratică sănătoasă nu este o arenă în care fiecare cetățean urmărește realizarea propriilor sale interese. Democrația înflorește atunci cînd ea „este îngrijită de cetățeni dornici de a-și folosi libertatea cu greu cîștigată pentru a participa la viața societății, alăturîndu-și propria voce

dezbatelor publice, alegînd reprezentanți care sunt răspunzători pentru acțiunile lor și acceptînd nevoia de toleranță și compromis în cadrul vieții sociale”².

Cetățenii unei societăți democratice se bucură de dreptul la libertate personală, dar poartă în același timp răspunderea de a se alătura concetățenilor lor pentru a-și determina un viitor în care valorile fundamentale ale libertății și autogovernării să fie păstrate.

Democrația în sine nu garantează nimic. Ea oferă în schimb posibilitatea succesului, dar și riscul eșecului. În definiția răsunătoare și iscusită a lui Thomas Jefferson, promisiunea democrației este „viață, libertate și căutarea fericirii”.

Guvernarea poporului de către popor înseamnă că cetățenii unei societăți democratice beneficiază împreună de avantajele ei și poartă cu toții poverile acesteia. Acceptînd atribuția autogovernării, generația prezentă caută să păstreze pentru generația următoare moștenirea cu greu cîștigată a libertății personale, a respectării drepturilor omului și a domniei legii. În fiecare societate, fiecare generație trebuie să depună din nou munca de întreținere a democrației – folosind principiile trecutului și adaptîndu-le la practicile prezentului și la o societatea aflată mereu în schimbare.

Josef Brodsky, poet de origine rusă și laureat al Premiului Nobel, scria: „Atunci cînd un om liber greșește, el nu învinuiește pe altcineva”. Acest adevăr este valabil pentru cetățenii societății democratice, care trebuie să-și asume răspundere pentru soarta societății în care au hotărît ei însuși să traiască.

În cele din urmă, obținem guvernul pe care-l merităm.

Analiza literaturii politice, filosofice, istorice și juridice ne permite să conchidem că democrația este una din formele de organizare a vieții sociale. Ca fenomen social, democrația e cunoscută încă din societatea primitivă. Ginta, tribul se autogovernau pe bază democratică. Ca fenomen politic, democrația a apărut aproximativ 5000 de ani în urmă în polisurile (orașele - state) grecești. Cuvîntul “democrație” este în general bine cunoscut, dar el continuă să fie adesea greșit înțeles sau folosit

abuziv datorită faptului că regimurile totalitare, la fel ca dictaturile militare, au pretins că există cu acordul poporului, autoetichetându-se drept democratice. Dar forța ideii democratice a generat unele dintre cele mai profunde și mai impresionante expresii ale voinței și inteligenței umane: de la Pericle la Atena antică de la Vaclav – Havel în Cehoslovacia modernă, de la Declarația de Independență formulată de Thomas Jefferson în 1776 la ultimile cuvântări ținute de Andrei Saherov în 1989. Termenul “democrației” este de origine grecească (“demos” – popor și “kratos” - putere) și semnifică – puterea poporului ori guvernarea de către popor. Astfel, se observă legătura putere – popor – democrație. Se impun însă câteva lămuriri. “A considera că democrația reprezintă conducerea de către popor sau mase populare duce la neclarități. Din afirmațiile de mai sus nu rezultă cu claritate “cine conduce” și “care sunt cei conduși”. Pentru că în lumina definițiilor de mai sus, înseamnă că poporul și conduce și este condus”³. De astfel, experiența istorică arată că în toate timpurile a fost speculată voința poporului, voința națională. Această realitate este subliniată și de Alexis de Tocqueville, care spune că: “...voința națională este una din locuțiunile de care intriganții din toate timpurile și despoții din toate epocile au abuzat cel mai mult”⁴.

De aceea definirea cât mai exactă a democrației o constituie o preocupare de seamă a politologiei din antichitate pînă în prezent. Astfel, o definiție pe care politologii o califică ca mai aproape de realitate este următoarea: “democrația este o formă de organizare și conducere politică a societății de către cei care dețin puterea prin consultarea cetățenilor, ținînd cont de voința acestora, de interesele și de aspirațiile de progres ale țării”, definiție susținută de Aristotel, Platon, V I. Lenin.

Dicționarul limbii române prezintă democrația ca: “guvernarea de către popor, puterea supremă revenind poporului și fiind exercitată direct de el sau de reprezentanții aleși conform unui sistem electoral liber”⁵.

Abraham Lincoln definea democrația ca fiind un mod de guvernământ “al poporului, de către popor și pentru popor”. Aceeași idee e consacrată de Constituția Franței în art. 2 “Democrația este guvernarea poporului prin popor și pentru popor”.

Prin urmare, ca formă de organizare și conducere politică a societății, democrația presupune două părți: conducători și conduși, pe baza unor alegeri libere. Democrația, conducătorii, deținătorii puterii politice, indiferent de apartenența lor de grup social, trebuie să reprezinte voința majorității poporului. Democrația fără putere practic este lipsită de sens, dar puterea politică, poate exista deseori fără democrație.

Democrația politică de multe ori murea în focul luptei politice, se nega de tiranie, absolutism, fascism, dar din perspectiva dezvoltării obiective a societății ea apărea din nou. Dacă poezii ar fi scris ode în cinstea democrației, atunci, probabil ea ar fi comparată cu legendara pasăre Phoenix, care arsă de nenumărate ori, reînvia de fiecare dată din propria-i cenușă.

Democrația poate fi privită ca manifestarea mișcării social – politice a poporului, ca o formă de stat, ca un regim politic, ca participarea maselor la guvernare, ca un sistem de drepturi, libertăți și obligații ale cetățenilor. Despre democrație se mai poate de vorbit ca despre un sistem de idei, concepții, tradiții etc. Dar din ce punct de vedere nu s-ar analiza conceptul democrației, în prim – plan apare aspectul personalității.

E imposibil de conceput existența și funcționarea sistemului și mecanismului democrației fără personalitate, în categoria căreia sunt incluse: “poporul, națiunea, clasele, colectivele, grupurile etc.”⁶

Practic democrația n-ar exista nici fără existența libertății. Cuvintele libertate și democrație sunt adesea înlocuite unul cu altul, dar ele nu sunt sinonime. Desigur, democrația constă într-un număr de idei și principii privind libertatea, dar și dintr-un număr de practici și proceduri care au căpătat forma lor intelectuală de-a

lungul istoriei, prin experiență îndelungată, pe scurt spus, democrația este *instituționalizarea libertății*. De aceea, putem identifica principiile fundamentale, puse la încercare de-a lungul vremii – guvernarea constituțională, drepturile omului și egalitatea în fața legii pe care trebui să o posede fiecare societate care se numește pe drept democratică. În acest sens, Constituția Republicii Moldova prevede în art. 1 pct. 3 că: “Republica Moldova este un stat de drept, democratic în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate”.⁷

Moldova este un stat de drept, democratic în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.

Există democrații directe și democrații reprezentative. Într-o democrație directă, toți cetățenii pot participa la luarea hotărârilor de interes public, fără a se folosi de reprezentanți aleși sau numiți. Acest sistem este însă în mod clar practicabil doar în cadrul unor societăți cu un număr restrâns de membri, cum ar fi o societate tribală, o organizație sindicală locală, când membrii acesteia se pot întruni într-o singură încăpere pentru a discuta problemele și pentru a lua hotărâri prin înțelegeri verbale sau prin vot. Atena antică, prima democrație din lume, reușia să practice acest sistem, societatea numărând 5000 sau 6000 de membru - numărul care reprezintă probabil în același timp un maximum pentru practicarea democrației directe.

„Societățile moderne, numeroase și complexe, oferă foarte puține ocazii pentru practicarea democrației directe. Chiar în nord – estul Statelor Unite unde adunările municipale din Noua Anglie constituie o tradiție, majoritatea comunităților au devenit deja prea mari pentru ca membrii lor să se poată aduna într-un singur loc pentru a-și depune votul în legătură cu problemele ce afectează direct viața lor”.⁸

Astăzi, cea mai frecventă formă de democrație este democrația reprezentativă. Aceasta înseamnă că cetățenii aleg reprezentanții oficiali, care iau hotărâri politice formulează legi și administrează programe spre binele public.

Felurile în care acești reprezentanți oficiali sunt aleși în SUA sunt foarte diferite. La nivel național, spre exemplu, legislatorii pot fi aleși dintre reprezentanții unor districte, care la rândul lor au ales câte un reprezentant. Sau conform unui sistem de reprezentare proporțională, fiecare partid politic reprezentat în forul legislativ corespunzător cu procentajul de voturi obținut în timpul alegerilor naționale. Alegerile provinciale și locale pot fi efectuate după sistemul folosit la nivel național, sau prin consensul de grup mai curînd decît prin vot. Oricare este metoda folosită, reprezentanții oficiali își ocupă funcția în numele poporului și sunt răspunzători față de aceasta pentru acțiunile lor.

„Toate democrațiile sunt sisteme în care hotărârile politice sunt luate conform părerii majorității cetățenilor. Dar guvernarea de către majoritatea nu este în mod necesar diplomatică. Astfel, nimeni nu va considera că un sistem este echitabil dacă aceasta ar permite ca 51 la sută din populație să oprime restul de 49 la sută al acesteia.

Într-o societate democratică, guvernarea majoritară trebuie însoțită de garanții privind drepturile individului, acestea servind la rândul lor drept mijloc de apărare a drepturilor minorităților – fie ele etnice, religioase, politice sau pur și simplu acel grup care a pierdut în dezbaterile asupra unui subiect legislativ contraversat. Drepturile minorităților nu depind de bunăvoința majorității și nu pot fi eliminate prin vot majoritar. Drepturile minorităților sunt apărate pentru că legile și instituțiile democratice apără drepturile tuturor cetățenilor.”⁹

Cercetătoarea și publicista Diane Ravitch, care în prezent ocupă funcția de ministru adjunct al învățămîntului în SUA, afirma într-o cuvîntare ținută în cadrul unui seminar ce a avut loc în Polonia: „Atunci cînd o democrație reprezentativă funcționează în

conformitate cu o constituție, care limitează puterea guvernului și garantează drepturi fundamentale tuturor cetățenilor, această formă de guvernare este o democrație constituțională. Într-o asemenea societate guvernează majoritatea, iar minoritățile sunt apărate prin lege, prin instituționalizarea legii”.

Bibliografie

1. Ravitch Diane. What is Democracy and How it should be taught in the Schools. Washington, D. C. , 1989, pag. 11;
2. Ravitch Deane. Education and Culture in a free society. Washington, D.C., 1991, pag. 32;
3. P.Vulsan. Politologia. Iași, Lumina Lex, 1996, pag.45;
4. Alexis de Tocqueville. Despre democrație în America. București, ALL BECK, pag. 122;
5. Dicționar explicativ al limbii române. București, ALL BECK, 2000, pag. 128;
6. К. Федоров. Теория государства и право. Кишинев, 1997, стр. 141;
7. Constituția Republicii Moldova, 29 iulie 1994, art.1 ;
8. Л. Фридман. Введение в американское право. Москва,Юристъ, стр. 58;
9. I. Muraru. Drepturile, libertățile și îndatoririle constituționale. București, ALL BECK, 1998, pag.153.

CONSTITUȚIA REPUBLICII MOLDOVA - REALITATE PASIBILĂ DE DEMOCRATIZARE

Ailoaiei Angela, lector asistent,
Catedra Drept patrimonial, FCGC, UTM

Adoptarea Constituției în 1994 a creat un teren propice dezvoltării relațiilor democratice în noua republică independentă formată. „Aparent”, Legea Fundamentală a Republicii Moldova a